

Paul Goossen

Een lessenserie Duits met video en computer

Een weekje lang kosmonaut(e)

Werken met de computer bij vreemde talen. De meeste computerprogramma's oefenen met losse woordjes of grammatica. Integratie van de computer in de les kan ook op andere manieren. Voor een 4-vwo-groep heb ik een lessenserie over ruimtevaart gemaakt waarin alle vaardigheden aan bod kwamen en waarin het werken met de computer een volwaardig bestanddeel vormde.

Eind februari 1996 keerde de Duitse astronaut Thomas Reiter terug op aarde na een verblijf van bijna een half jaar aan boord van het Russische ruimtestation MIR (Russisch voor 'vrede'). Kort daarna zag ik op ZDF een aankondiging van een speciale uitzending hierover. Ik had geen flauw idee dat er een Duitse astronaut over onze hoofden had gezweefd. 'Voor het geval dat' nam ik het programma op video op. Het was een half uur durende reportage over de ruimtemissie met beelden van de ruimtereis en van het achtergebleven gezin Reiter. Hoewel aan de lange kant, leek het mij wel wat voor een video-opdracht. Een paar dagen later probeerde ik de opdracht (goed/fout-vragen) uit in 4-havo en dat beviel vrij goed.

Van ideetje naar idee

Inmiddels was ik toch wel nieuwsgierig geworden. In *Die Woche* vond ik een artikel over het leven van Thomas Reiter aan boord van de MIR. Een behulpzaam familielid met een Internet-aansluiting leverde een schat aan informatie, zij het merendeels Engelstalig. Vooral de enthousiaste toon waarmee Thomas Reiter in de video vertelde en de vreemde dingen die mensen daarboven meemaken spraken mij aan. Bovendien vond ik de underdog-achtige positie van de Russische ruimtevaart wel interessant. Zo ontstond het idee om daar eens iets meer mee te doen. Ik besloot op de voorkant van de studiewijzer voor de volgende rapportperiode de tekst 'Exklusiv im Programm: die 4A1-Raumfahrt-Woche!' te plaatsen. Nu kon ik in ieder geval niet meer terug: twee lessen moesten aan het project besteed worden. Het uitgangspunt was dat alle vaardigheden eentalig aan bod moesten komen en er moest een optimaal gebruik van de media gemaakt worden: teksten en illustraties, video en computer moesten elkaar afwisselen en ondersteunen. Verder mocht het allemaal niet te technisch worden, zonder al te veel schrijf- en nakijkwerk. Er

moest via enkele opdrachten incidenteel geleerd kunnen worden.

Achtergrondinformatie en knutselvregde

Uit de openbare bibliotheek haalde ik boeken over ruimtevaart, zocht ik krantenartikelen (Volkskrant op cd-rom) en raadpleegde ik de knipselmappen met actuele onderwerpen. Het Nederlandse kantoor van de Europese ruimtevaartorganisatie ESA, ESTEC te Noordwijk, stuurde op verzoek veel informatie en prachtige foto's. Op de tv werd Thomas Reiter in 'Willemssens Woche' en in 'Mona Lisa' nog eens geïnterviewd. Aan videomateriaal en bronnen geen gebrek meer dus. Nu ben ik geen grote knutselaar, maar het leek me wel aardig om in de klas een model te laten zien van zo'n ruimtestation. Dus werden vanaf dat moment 'munter' toiletrollen gespaard en werd er geplakt en geknipt!

Rond die tijd besloot ik dat het project een soort boekje moest worden, waarin de leerlingen de antwoorden konden schrijven. Het werd een bescheiden geïllustreerd boekje in liggend formaat. Om het tot een persoonlijk iets te maken moest de tekst op het titelblad ingevuld worden: 'Dieses Bordbuch gehört ... aus Klasse ...'.

Introductie voor de leerlingen

De les voorafgaand aan de eerste les van het project maakten de leerlingen op ludieke wijze kennis met het thema. Vier leerlingen moesten op de gang, elk gewapend met een groot vel papier en een viltstift. Zonder dat de klas het wist, kregen zij de opdracht

Thomas Reiter (foto ESA)

'Teken een ruimtestation, zoals jij je dat voorstelt'. In de klas vertelde ik in het Duits een soort raadsel: 'Stel je voor dat je in een kleine ruimte bent. Je bent daar met nog een paar anderen, je kunt er niet zomaar uit, het eten is matig, je hebt geen gewoon daglicht, enz. Waar denk je dat je bent?' Nadat men daarover wat had nagedacht werden de tekeningen getoond, en kwam men tot de conclusie: 'Een ruimteschip of zo.' Vervolgens werd het werkmateriaal uitgereikt en het huiswerk toegelicht.

Omdat ik zelf weinig van het thema afwist schreef ik eerst – met behulp van de genoemde bronnen – een algemeen verhaal over de geschiedenis van de ruimtevaart tot en met de Space shuttle en het ruimtestation MIR. Natuurlijk kwam de ruimterace tijdens de Koude Oorlog aan bod, de eerste satelliet, de eerste mens op de maan, enz. – alles zoveel mogelijk voorzien van plaatjes en anekdotes.

Opdat de leerlingen verderop in het project goed uit de voeten zouden kunnen, maakte ik een aantal opdrachten die konden helpen bij het begrijpelijk maken van deze algemene, historisch getinte tekst. Deze opdrachten betroffen tekstbegrip, het specifieke woordmateriaal van dit thema en algemeen lastige tekstwoorden. Zo moesten er door elkaar geplaatste zinnen van een samenvatting in de goede volgorde worden gezet. Ook was er een korte richtig/falsch-opdracht en een invulopdracht. Tenslotte moest men tien vragen opschrijven die je zou kunnen stellen aan je beste vriend of vriendin, als die van een lange reis of vakantie is teruggekeerd. Er werd niet bijverteld dat je die later weer zou gebruiken voor het interviewen van elkaar. Het lezen van de tekst en het maken van de opdrachten vormden samen het huiswerk voor de eerste les.

De eerste les: video-opdracht

Tijdens de lessen was het lokaal omgevormd tot een bescheiden 'space center': het model van het ruimtestation hing aan de wand en verder was het lokaal versierd met foto's en de officiële missievignetten. In de eerste les kwam de video met de richtig/falsch-Fragen aan bod en werd het huiswerk voor de tweede les toegelicht.

Voor die volgende les had ik twee verschillende teksten geschreven, waarvan het de bedoeling was dat iedere leerling er één van zou lezen. Daarom kreeg ieder tweetal twee verschillende boekjes, zodat ze elkaars artikel niet thuis al konden lezen.

De huiswerkopdracht luidde aanvankelijk dat men het artikel moest kunnen navertellen. Daarom ook twee teksten, want het navertellen van een tekst die je buurman al kent, is immers een weinig inspirerende klus. Dat betekende dat de stijl van deze teksten meer verhalend en meer tegen de spreektaal moest aanleunen. Bovendien moest vermeden worden, dat het te technisch of te specialistisch zou worden.

'Human interest' dus. Ik koos als thema's: 'Leven aan boord van de MIR' en 'De malaise van de Russische ruimtevaartindustrie'.

Maar ik vond de teksten al schrijvend toch te beschouwend, te afstandelijk en zag al voor me hoe men zou afhaken. Zoekend naar een manier om de leerlingen er meer bij te betrekken ontstond het idee de leerling de tekst als onderdeel van een fictieve reis te laten 'meemaken'. Een schriftelijke opdracht vóór het lezen van de tekst moest hen op het spoor zetten. Deze luidde bijvoorbeeld voor de eerste tekst:

Stel je eens voor, dat je in een internationale wedstrijd voor scholieren een unieke prijs hebt gewonnen: een drie maanden durende reis naar het ruimtestation MIR. Natuurlijk twijfel je en ben je ook wel een beetje benauwd, maar je weet ook: die kans krijg ik nooit meer!

Je ouders gaan akkoord en de school geeft je zelfs gul een jaar vakantie. Je besluit 'ja' te zeggen.

Vervolgens moesten er schriftelijk een paar vragen beantwoord worden, zoals: 'Er zijn toch wel risico's aan dit avontuur. En je bent ook wel een beetje bang. Waarvoor?' of 'Je mag een paar privéspullen meenemen. Wat neem je zoal mee?', enz. Pas daarna las men de tekst, die ik nu geheel had omgeschreven in de jij-vorm, zodat de lezer de enige aangesproken persoon was. Dus in de trant van: 'Eindelijk zweef je via de luchtsluis het ruimteschip binnen. Yuri en Sergei begroeten je enthousiast en trakteren je volgens Russische kosmonautentraditie op brood en zout.' Van overal vandaan gebruikte ik informatie om de kosmonauten woorden in de mond te kunnen leggen - informatie die nu in dialoogvorm aan de leerling voorgeschoteld kon worden. Voor de andere tekst maakte ik dankbaar gebruik van de figuur van de chef van de raketbasis, die de leerling nu rondleidde en over de crisis van de Russische ruimtevaart mijmerde. De leerling zelf verbleef in een vervallen hotel in de buurt.

De huiswerkopdracht werd aangescherpt. Men moest voor het lezen de schriftelijke opdracht maken. Daarna moest men de nieuwe tekst lezen, deze instuderen en zó goed kunnen vertellen alsof men het zelf had meegemaakt. Verder werd de leerlingen dringend verzocht elkaar nog niets te verraden.

De tweede les: interviewen en computeren

Eerst volgde de instructie: het interviewen moest grondig omdat men anders in de problemen zou komen in het computerlokaal. Wie niets meer wist te vragen kon in zijn eigen boekje naar de opdracht kijken, waarin men zelf vragen had moeten verzinnen. Ook waren er - voor leerlingduo's die duidelijk uitgepraat waren - checklists aanwezig met nog wat extra vragen. De leerlingen interviewden elkaar circa 15 minuten. Daarna ging het naar het computerlokaal. Het werken met de computer vormde de afsluiting van de tweede les en van het project. Voor beide teksten (de fictieve reizen) schreef ik een aparte oefening in het raamwerkprogramma CALIS,¹ dat door de schoolstelselbeheerder op het netwerk werd gezet. Met het bijgeleverde author-programma kun je gemakkelijk een gatentekst maken. De leerlingen moesten woorden invullen in een soort samenvattend verhaaltje. Die woorden kon je weten door goed geluisterd en doorgevraagd te hebben tijdens het interviewen. De leerlingen mochten het 'Bordbuch' erbij houden en elkaar vragen stellen. Het bleek een pittige oefening, die niet iedereen afkreeg. Wie de 'eigen' reis niet zo goed verteld had of toch te weinig gevraagd had aan buurman of buurvrouw, had het wel eens moeilijk. In het programma kon je met een hulpknop opvragen wat er in het Nederlands in het gat ingevuld moest worden. Ook had ik hier en daar wat feedback gegeven als er een te verwachten verkeerd antwoord of een antwoord met veelgemaakte spelfouten zou volgen. Dit om te voorkomen dat men onnodig zou vastlopen. Ook kon men het antwoord direct opvragen, maar dan werd je wel verraden door een piep van de computer! Dit bleek een voldoende

'sociale rem' te zijn om alles maar op te vragen en men kon toch telkens verder werken. Aan het eind van de les werd de leerlingen verzocht het enige Nederlandstalige gedeelte in het boekje in te vullen - het evaluatieformulier.

Evaluatie

Na twee maanden lezen, knutselen en schrijven ben je dan echt benieuwd. Vonden ze het nog een beetje leuk en nuttig (ondanks het rooster: maandag het 7e en vrijdag het 6e)? Gelukkig bleken de meesten het wel een leuke afwisseling van menige saaier les te vinden. Ook het thema vond men wel interessant, al was de video inderdaad te lang. Het geheel was niet voor een cijfer en het werk werd ook niet echt nagekeken of beoordeeld. Wel moest het ingevulde boekje weer ingeleverd worden. Natuurlijk zijn er leerlingen die hier navenant nonchalant op reageren, maar daar staat tegenover dat veel leerlingen het project vrij serieus gevolgd hebben. Zeker voor de sfeer in de klas vond ik het project nuttig: er waren ludieke momenten, er was veel afwisseling, weinig schrijfwerk en het stond niet in het gortdroge kader van 'Fragen zum Text' of 'Ergänze!'

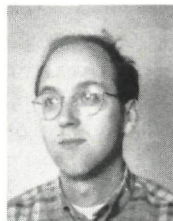
Natuurlijk gaat er in zo'n project veel tijd en moeite zitten, maar het doorbreekt voor jezelf en voor de leerlingen gegarandeerd de sleur van het schoolbestaan. Een leuke gatentekstoefening, aangekleed met wat feedback, kun je echter in het raamwerkprogramma CALIS bij iedere tekst die je wilt in korte tijd maken. Je kunt je bijvoorbeeld een deel van de les met een bepaald thema bezighouden en daarna in het computerlokaal een bijpassende oefening laten invullen.

Volgend jaar wil ik het project herhalen. Van het tv-interview van Roger Willemsen met Thomas Reiter heb ik inmiddels een cassettebandje gemaakt en daarbij een luistertoets. Zo kan het project misschien in plaats van twee, drie lessen duren. Mogelijk biedt het thema ook vakoverstijgend mogelijkheden, maar daar kwam ik niet meer aan toe.

Noot

Zie voor meer informatie over het werken met CALIS het artikel van John Daniëls in *Levende Talen* 512 (september 1996).

Paul Goossen

Geboren in 1967 te Vlissingen. Studeerde van 1986 tot 1991 Duitse taal- en letterkunde te Leiden en Bonn. Volgde van 1991 tot 1993 de eerstegraads lerarenopleiding aan de Vrije Universiteit te Amsterdam en studeerde in dat kader een half jaar aan het Zentrales Fremdsprachen Institut van de Universiteit te Hamburg. Geeft sinds 1994 les op het Oranje Nassau College te Zoetermeer. Adres: Dunantstraat 1387, 2713 TT Zoetermeer.